

Ahmet Turan ALKAN

Kalemle

“Türk” meselesi

Milliyetçiliğin siyasi dili ile, insani bir vâkıâ olarak tespit ve kabulü arasında çok ciddi bir farklılık var ve bu farklılık buhranlı bir siyâsî rant alanı teşkil ediyor. Milliliğin ve milliciliğin bir siyâsî dile tercümesi dünyanın her yerinde sıkıntılı ve üretilmesi müşkül bir iştir.

Türkiye’de millicilik refleksinin siyasi şuur kazanarak kitleleşmesi “Milli mücadele” günlerine rastlıyor; Doğu Anadolu’da Ermeni komitacılığı, batıda Yunan işgalinin mâ’şeri vicdanda küstahlık biçiminde kabullenilmesi ile millicilik şuru siyasi bir tavır haline geldi ve yeni devletin “Türk” ve “millici” karakterini büyük ölçüde şekillendirdi. Milliciliğin, siyasi bir yapılanmaya bürünerek milliyetçiliğe inkılab etmesi, işin tabiatı mucibince seküler bir muhtevayı davet eder. Türk tipi laikleşmenin sıkıntısı, kesin bir ret—kabul safhasından ziyade bir dozaj meselesidir. Cumhuriyet’in aydınlanmacıları laisizmin tek ve evrensel bir dozajı olduğunu zannederken yanılmışlardı; aynı yanılmanın hâlâ süregelmesi ise tipik bir anakronizm ve aydınlanmacı taassup numunesidir.

Şeylere isim vermek bilgi ve varlık felsefesinin en ciddi problemlerinden biri. Verilen isim ile isim verilen şeyin niteliği arasında her zaman tam bir mutabakat sağlayabilmek nâdirattandır: “Eşya” mâhiyet değiştirirken “İsim”in ardındaki mânâ da yerinde kalmaz ve bu çift yönlü değişimi zaman içinde doğru kavrayabilmek için tarihî mâlumata ilâveten sezgiyi de devreye sokmak icab edebilir. Eğer bu isim siyasi iklimde çokça tedâvül ediyorsa yanlış anlamının, lâf ebeliğinin ve hakikat duygusunu incitmenin hesabı da tutulamaz hale gelir.

İsmet Özel, bir süre önce Yeni Şafak’ta, nihai planda “sezgi”nin netleştirdiği bir tespitte bulunarak meâlen, ancak bu topraklarda Türk olunabileceğini ileri süren bir yazı kaleme aldı ve bu yazı mahzâ hakikat idi; ne var ki yukarda kısaca izah etmeye çalıştığım saikler yüzünden bu yazı fikir hayatımızda buruk bir intibâ ile karşılandı. Meseleyi bir etnisite problemi olarak algılayanlar homurdandılar, “Ancak Türkiye’de Türk olunabilir.” sözüyle dış Türklerin göz göre göre ihmâl edildiğini hatta aşağılandığını düşünenlerin itirazı ise etraflı ve munsif bir tabliden ziyade anlık tepkilere dayanıyordu.

Osmanlı tarihinin son çeyrek asrının siyâsî kaderi bir “Türk” tipi yoğurdu; bu tip, emperyal idare tarzının tecrübeli nazarında fitraten vâristir ve bugün “milli devlet”in siyasi kalıbı içinde varlığını sürdürmektedir. Bu tip, bin yıldan beri batı vâkıası ile siyâsî muhasımdır ve hasımlık ona, diğer Türk topluluklarında eseri hâlâ göremediğimiz bir mukavemet kimyâsı kazandırmıştır. Son üç asır içinde ise bu tip “batı medeniyeti” diye “isimlendirdiğimiz ve neticede bütün dünyanın çehresini takallüse uğratan o müthiş meydan okuma ile bilfiil yüz yüzedir. “Türk”, Doğu istikametine yayılmış bütün soy hısımlarından farklı olarak bu meydan okumayı en önce ve bütün cephesiyle göğüsleyerek kendisini diğer hısımlarından farklılaştıran yeni bir hususiyet kazandı. Bu vâkıanın adı “Türk”tür ve bu sıfattaki vurgu “etnik” veya milliyetçi veya siyâsî renklerden önce tarihî ve sosyal bir muhteva taşır; bu vurgunun siyasi dile tercüme edilmesi bir başka meseledir.

Doğrusunu söylemek gerekirse “Türk” vâkıasının siyâsî lisana tercümesi, başta da ifade edildiği gibi muvaffak olamamış bir teşebbüstür; gerek resmi devlet ideolojisi olarak tatbiki, gerekse siyâsî partiler aracılığı ile “milliciliğin”, milliyetçi bir diskura tahvil edilmesi, hâlâ lâyıkiyle halledilememiş bir siyaset projesidir; bu projenin nâtamam hali, siyasi buhranın hem sebebi hem neticesi olacak derecede karmaşık bir hal arz ediyor.

İsmet Özel, daha önce ifâde edilmiş bir nükteye, düşünen şair tabiatının kendisine bahsettiği sezgi melekesiyle erişerek hayli verimli münakaşalara yol açabilecek bir fikir çentiği açtı; ne var ki milliyetçilik kavramının siyasi dile pek itina gösterilmeksizin alelacele tercüme edilmesi yüzünden bu münakaşanın semereli bir netice vermesini beklemiyorum; zira siyasi rant, fikir bereketini engelliyor. İsmet Özel’in ifade etmeye çalıştığı “Türk” teşekkülü ile siyâsî Türkçülük birbiriyle hayli mesafeli vakıalardır; ne var ki fikir hayatımızda bu tefriki kolaylaştıracak soğukkanlılıktan henüz eser görülüyor.

İsmi hatırlayamadığım için özür diliyorum; bir şairimiz, düpedüz bir hanıma âşık olduğunu ifade eden mısralarının başkalarınca daha “ulvî” gayelere hamledilmesinden duyduğu sıkıntıyla “Sofî mecaz anladı yare muhabbetim” diye feryad ettikten sonra hakikatının bilinemediğinden yakınmıştı; yanlış anlaşılmanın ne çok türü var? İçinde “Türk” geçen her cümlenin “kavmiyetçi” göndermelerde bulunduğu ithamından yılgınlık getirerek milli kimliğin nasıl teşekkül ettiğini bile tartışma gündeminden çıkartıverdik.

Bu topraklarda tutunmak için bugüne kadar özlediğimiz bedelin haddi hesabı yoktur; “Türk” ise, —her ne yerine ikame ederseniz ediniz— işbu mukavemetin muhassalasıdır.